

לעתים מאוחר טוב ממוקדם

על ספרו של ירון אביטוב, הומלס (הוצאת כרמל-עמדה 2008)

אף שראה אור בשנת 2008, התגלגל באחרונה לידי ספרו של ירון אביטוב הומלס. מחו, אני מכה על חטא, מאידך, טוב שכך קרה, כי הרלוונטיות של הספר להווייה הישראלית העולמית בימינו רבה.

לא כאן יוכרע הוויכוח באשר לתפקידה החברתי-פוליטי של הספרות, זאת בנוסף לתפקידה האמנותי שהוא החשוב ביותר, אבל כאשר סופר מחונן מצליח לשלב בין השניים, יוצאים הסופר וקוראיו נשכרים. אביטוב הוא לא הסופר הראשון ששחר רומן באמצעות תצפיה של סיפורים קצרים, משימה לא פשוטה כשלעצמה, שהוא עומד בה בהצלחה רבה.

הוא גורד אותנו לרפש הקפקאי היומיומי של הומלס ירושלמי, תוך שהוא מגדיר ברגישות מופלאה את מצבו הקיומי של כל הומלס באשר הוא: "הומלסים הם כמו כלבי רחוב, מטובכים לפעמים בלהקות, אבל מטבעם הם בודדים", אך בניגוד לקפקא הקודם, מצליח אביטוב בסגנונו הלירי-סוריאליסטי להעלות חיוך בחוש הומור ייחודי שכבר בלט בספריו הקודמים. למשל, כשההומלס מוצא מקלט ללילה בתיבת דואר או בבית מגורים: "בחרתי לי בית מגורה שנראה לי הכי זול - אבל עדיין מספיק גדול כדי שאוכל להתארח בו עד שאמצע כתובת קבועה". אבל לשיא מגיעים הדברים כשההומלס הופך לציפור: "קן כבר היה לי - והמטרה הבאה שלי היתה להפוך לציפור... הרגשתי נפלא, שאני יכול לשם שינוי לחרוץ על כולם, ולא כמו שקרה עד עכשיו, שכולם חרבנו עליי". לעתים קרובות מצליח אביטוב לטשטש את הגבול שבין מציאות לדמיון, עד שהקורא אינו מבחין בכך, ומרגיש לגמרי בנוח כשגיבורו עובר להתגורר בתוך בגאוו של מכוננית או מתחבר לארבעה כבלים ומתחיל לתפקד בתור מעלית.

מוטיב השבר החברתי כלכלי והיאור ההומלס הנודד אינו חדש בספרות, בקולנוע ובשירה. הפליאו לעשות כן סטיינבק ופוקנר בספרות האמריקנית ודרי גאטרי בזמר העממי בתקופת השפל הגדול. באותו זמן, הצליח שחקן אלמוני מאנגליה בשם צ'רלי צ'פלין להעלות חיוך ודמעה בדמותו של נודד קומי טרגי. באחרונה, ככל שההווייה הכלכלית המודרנית משפיעה על שדרות חברתיות רחבות יותר, חוזר המוטיב. סרטים כמו "המרדף לאושר" בכיכובו של ויל סמית' בארה"ב, המתאר ברוקר אמריקני שנוזק לרצוב מחו, ו"מתקין המים" בכיכובו של משה איבגי, המספר איך נציג חברת מים נאלץ לנתק בתי אב שאינם עומדים בתשלום חשבון המים, הן רק שתי דוגמאות קולנועיות מני רבות. כך גם בספרות, פדרו הואן גוטיירס כותב על קובה (הטרילוגיה המלזככת של הבאנה 1998 ומלך הבאנה 1999). ובספרות הישראלית הטיב לכתוב על כך ניר ברעם בספרו האחרון צל עולם (עם עובד 2013).

אולם, בעוד שהספרות והקולנוע הישראלים החלו מתעוררים לנושא באופן אינטנסיבי רק לאחרונה, הקדים אביטוב את תנועת המחאה של 2011, כשהטיב לתאר מציאות קשה זו בהקשרה הישראלי, זאת על רקע צבעוניותה של ירושלים, מציאות שבשנת 2014 הפכה זה מכבר מתמרור אזהרה ספרותי למציאות אורבנית כואבת כלל ארצית.

בשנים האחרונות שוהה אביטוב בדרום אמריקה. יש לקוות שזוכה פרס ראש הממשלה לספרות וקרן ירושלים לספרות יפה, מחברם של ספרים כמו הסתכלות (כינרת 1991), כשג'ימי ביקש שיקברו אותו בעמידה (כרמל, 1995), אדון הסליחות (מעריב 1996), הלילה של סנטיאגו (אסטרולוג 2001), פתק מאמא (עם עובד 2001), חתונה כבר לא תצא מזה (אסטרולוג 2003), יומה (גלורי 2004) האודות של מיאמי (כרמל, 2005), יחזור במהרה לארץ הקודש ויענג אותנו בכתיבתו.

יונתן פיין

ד"ר יונתן פיין - חוקר וסופר ישראלי, ספרו האחרון: כך נולדה: הקמת מערכת הממשל בישראל (כרמל 2009).

מושתתת האיריאולוגיה הצינונית. בין היתר נדונים מחזות של ברנה, טשרניחובסקי והרצל, הלאה אל נסים אלוני, אהרן מגד, יגאל מוסנזון, משה שמי, הלאה אל יעקב שבתאי, עמוס קינן, חנוך לוין, עדנה מזי"א, יהושע סובול ועוד ועוד.

המלצת עתון 77

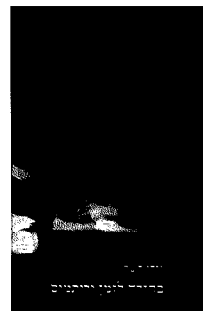
בנימין שבילי: אמא שלנו חיה כאן, הוצאת דביר 2014, 150 עמ' שבילי מתמודד עם אשפוז של אמו בבית המשוגעים, ועם תחושתו שהתכחש אליה. הוא מנסה להתחבר אל אמו דרך שוטטות ברחובותיה של רומא, התבוננות בצלמים של ישו והמדונה וקריאה בספרים.

אברהם עוז: שדות ומזודות, תזות על הדרמה העברית והסיפור הצינוני, הוצאת רסלינג 2014, 318 עמ' היחס בין התיאטרון העברי המודרני לבין הנרטיב שעליו

אזולאי מבקש להציע תפיסה מגובשת לשאלה זאת, תוך בחינת הרעיונות הפילוסופיים שבבסיס חיינו.

גידי רשף: בחזרה לזמן וריתמוס, הוצאת פרדס 2014, 74 עמ'

בחינה ביקורתית של כמה מהטיועונים הרווחים שטען נתן זך - בשני מאמרים שנהפכו לקאנוניים עבור חוקרי הספרות - נגד שירתו של אלתרמן; בנוסף, תודה רשף מדוע המחקר המודרני על שירת אלתרמן עדיין אפולוגטי.

עמוס עוז, פניה עוז ולצברגר: יהודים ומילים, הוצאת כתר 2014, 276 עמ'

תפקיד המילה הכתובה בשימור הגחלת בתולדות העם היהודי. עוז וכתו ההיסטוריונית מתחקים אחר הקשר בין יהודים ומילים לאורך ההיסטוריה והספרות היהודית.

שמעון אזולאי: קץ האושר, פילוסופיה ומשמעות החיים, הוצאת אסטרולוג 2014, 391 עמ'

חיפוש אחר משמעות בחיים המודרניים המבוחרים. ד"ר שמעון

ח'אלד אלח'מיסי: מונית, מערבית:
תמר הרמן ועמנואל סיון, הוצאת
כרמל ירושלים, 2014, 160 עמ'
58 שיחות של הכותב, סופר ותסריטאי
מצרי, עם נהגי מוניות בקהיר בשנים
2005-2006. הספר ("תאכסי") ראה
אור במצרים בשנת 2007, והיה
לרב מכר בכטאו את ניצני המהפכה
העממית שהפילה את שלטון מובארכ.
כל שיחה מוסיפה חוליה בתיאור
המפגעים החברתיים הפוליטיים
ההכלכליים שערערו על הלגיטימיות
של משטר מדכא, אטום, מושחת
ומעורר בערות.

המלצות עיתונות

רב מכר. מערכת היחסים בין הגבר
המיושב לאשה התוססת והחכמה
עומדת במרכז הרומן.

צ'לה בניה: נעליים, אחר-עשר
סיפורים ארגנטינאיים, הוצאת
כרמל, 2014, 73 עמ'
קובץ סיפורים על עולמם של יהודים
ממזרח אירופה שהיגרו אחרי השואה
לארגנטינה, והקימו שם "שטעטל"
יהודי דרום אמריקאי.

אליאס ח'ורי: פנים לבנות,
מערבית: יהודה שנהב-שהרבני,
הוצאת הקיבוץ המאוחד סימן
קריאה, 2014, 221 עמ'
גופתו של גבר שנרצח הושלכה
בערמת זבל בשכונת אונסק"ו בביירות.
ההתחקות אחר סיפורו של הנרצח
חושפת את סיפורה של מלחמת
האזרחים בלבנון בשנות השבעים
והשמונים של המאה שעברה.

חודה הרכבי: ראנא, שירים
2005-2012, הוצאת הקיבוץ
המאוחד, 2014, 154 עמ'
שירת אהבה סביב דמותה האניגמטית
של ראנא. "וכשלילה, לובשים את
חיית הלילה, נאחזים בחיית הלילה,
זורחים על רגליה הלבנות של חיית
הלילה" (מתוך 'כל המציאות אלי',
עמ' 15).

אברהם רגלסון: השירים, ערך: דן
מירון, הוצאת מוסד ביאליק, 2013,
412 עמ'
כל השירים העבריים של המשורר
היהודי-אמריקני (1896-1981), כולל

פבלו קצ'איאן: תודה, מספרדית: יוסי
טל, הוצאת זיקית, 2014, 198 עמ'
גיבור עלום מגיע על ספינת עבדים
לאי חסר שם, ומוטלות עליו עבודות
בוזיות, שמהותן אינה מתפרשת. מדי
יום מגיעים לאי עבדים נוספים, ויחסי
הכוחות בין ארון ועבד מתחלפים,
מתפורים, מתפרעים ומתעתעים.

חיים באר: חלומותיהם החדשים,
הוצאת עם עובד, 2014, 480 עמ'
איש מוסד לשעבר, גדעון שורק,
מחליט לכתוב רומן היסטורי על ימי
אל עלמיין. לצורך זה הוא מצרף אליו
את אלמה ובר, סופרת שמאחוריה

הערותיו של רגלסון עצמו, ופרק נרחב
שכתב מירון. מתוך הספר: "הנה צ'ן
כך, קוביות צור בשפלי; -/מעלה מפל
ירחף ולא יטמא, מעונו השחקים,
שנאן בערפל, עתיק מכל רוגו, חפשי
משטמה" (ה'לוס אנג'לוס' עמ' 91).

רפי וייכרט: גג החשכה, מבחר
שירים, הוצאת אבן חושן, 2013,
242 עמ'
"הדמויות מפרות לי/ רק מעטים
חיים// הרבים קרבים והולכים/ היום
מתקמר// דומה שאני שומע/ את העפר
שבפה מזמר" ('תצלום', עמ' 70).

ישראל בר-כוכב: מחברת השמש,
הוצאת קשב לשירה, 2014, 94 עמ'
"ציפור לא ממשית שעומדת/ על
ענף בלתי נראה שורקת/ על דברים
שלא קרו// אחר כך תרדוף אחרי מה
ששקוף, יש כנפיים לדבר" ('שריקה',
עמ' 29).

שלמה אביו: אהבה לא קלה,
הוצאת קשב לשירה, 2014, 66 עמ'
"ברגע אומרך: יש גבר, מתאים לגילך,
ואולי... רוחש איני מבין מה/ לבי עד
גדות. אוברנדך/ גוף ונפש מפולת נהי'
(השלמה, נדמה', עמ' 64).

יוסף הטב: לקראת הסוף, הוצאת
גוונים, 2013, 77 עמ'
"גופי מתכונן/ אט אט/ לא להיגמר
בטוב/ חבל לזרוק גוף תקין/ שממילא
יתפורר/ ויאכל/ אזי למנוע בל
תשחית/ הוא מתקלקל/ בהדרגה"
(גופי מתכונן, עמ' 46).

נעמה שקד: נחושת ונהר, הוצאת
הקיבוץ המאוחד, 2013, 77 עמ'
"השדה מניח עצמו/ על ברכיה, מניח
למסרק השמש/ לחדוד רכות בתלתניו/
אחר כך אני יודעת יתפסטל ללא ברשה
וירדם/ תינוק חפוף וחם 'במגבת/
האפלה" ('השדה', עמ' 52).

חני שטרנברג: קפקא ואני, הוצאת
מקף, 2014, 100 עמ'
קטעי פרוזה וסיפורים קצרים.
ביוגרפיה ספרותית המתכתבת עם
סופרים, קאמי (כולל סיפור שנקרא
'הנפילה'), מוסיל, ברונז שולץ, פרוסט
ועוד, וקפקא, כמובן: "יותר מדי דמתה
לקפקא, עד שנלכדה כמוהו במבוך
שאינן בסופו פתח יציאה, ואולי
מלכתחילה אהבה אותו, כי הבינה
ללבו, כי לכודים מבינים ללבם של
לכודים" (עמ' 85).

מרדכי טביב: כערער בערבה,
הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2014, 328
עמ'
מהדורה מחודשת של הרומן (המשכו
של כעשב השדה, וחלק השני
בטרילוגיה מתוכננת) אשר פורסם
בראשונה ב-1957. סיפור חניכתי
והתבגרותו של יחיא בן מושבת
האיכרים, התאהבותו ברות הנעלמת
מחיו, והשינוי החל בו מנער עני ודל
השכלה, לצעיר בעל תודעה מעמדית
ולאומית, העתיד להנהיג את הקהילה
התימנית. הספר כולל אחרית דבר
מאת נורית גוברין.

אדם פולדס: האמת על הזמנים
המשונים האלה, מאנגלית: דנה
אלעזר-הלוי, הוצאת אחות בית
2014, 356 עמ'
לאחר פיטוריו ממקום עבודתו, ואשפוזו
בעקבות כוויות בבית החולים, מתחבר
הווארד מקנאמי, גבר סקוטי שמן
ומעט מוחר עם סול, ילד גאון ורגיש
מד, שהוריו מייעדים אותו לזכייה
באליפות העולם בזיכרון. בין האיש
והילד הסובלים מבידודות על רקע
חריגותם, מתפתחת חברות המניעה
את עלילת הרומן.

דניאל קלמן: אני וקמינסקי;
מגרמנית: רחל ליברמן, הוצאת
ספרית פועלים, 2014, 158 עמ'
מפגש בין ביוגרף צעיר ושפתן לאמן
קשיש ונרגן, מוביל את הקורא אל
מאחורי הקלעים של עולם האמנות,
התהילה והפרסום.

